

PARTICIPATIE LEERLINGEN EN OUDERS

**INSTRUMENT VOOR DE ANALYSE VAN DE
BEGINSITUATIE**

**EXTRA:
BRONNENKAARTEN SECUNDAIR ONDERWIJS**

Overzicht bronnenkaarten

| | |
|---|----|
| Bronnenkaart 1: Waarom werken aan participatie? | 3 |
| Bronnenkaart 2: Breed verkennen | 5 |
| Bronnenkaart 3: Vaardigheden en interesses van ouders en jongeren aanspreken | 6 |
| Bronnenkaart 4: Wie zijn onze leerlingen? | 7 |
| Bronnenkaart 5: Een kansarme ouder aan het woord | 8 |
| Bronnenkaart 6: Van bij de inschrijving..... | 10 |
| Bronnenkaart 7: Wat vinden de leerlingen ervan? | 11 |
| Bronnenkaart 8: Je participatiegehalte op school verhogen: een visie | 12 |
| Bronnenkaart 9: Enquête 'ouders op school en thuis' | 14 |
| Bronnenkaart 10: Een open en toegankelijke school | 16 |
| Bronnenkaart 11: Ouders informeren | 18 |
| Bronnenkaart 12: Samen werken aan het klimaat op school | 20 |
| Bronnenkaart 13: Ouders participeren: 'Niemand doet alles, iedereen doet iets' | 22 |
| Bronnenkaart 14: Leerlingen en ouders bevragen: enkele methodieken | 24 |
| Bronnenkaart 15: Leerlingen bevragen: enkele methodieken voor de leerlingenraad | 25 |
| Bronnenkaart 16: Evaluatiebeleid op school en in de klas | 27 |
| Bronnenkaart 17: Kijk eens over het muurtje! | 29 |
| Bronnenkaart 18: 'Leerlingbegeleiding door leerkrachten en leerlingen samen?' | 31 |
| Bronnenkaart 19: 'Werkafspraken maken in de klas' | 33 |
| Bronnenkaart 20: De 6-proef voor een sterk schoolreglement. | 35 |

Bronnenkaart 1: Waarom werken aan participatie?

Vooraleer je aan de slag gaat kan je je als team afvragen waarom je werkt aan participatie. Zicht krijgen op de voordelen motiveert.

Leg de vraag voor aan je team leden en laat er hen in groepjes over nadenken. Elk groepje zet zijn redenen voor werken aan participatie van ouders en aan participatie van jongeren op een flap. Bespreek samen de inhoud van de flappen.

Je kunt ook onderstaande statements gebruiken als bronnen voor de gesprekken in de groepjes.

● ● ● Beter leven en meer leren

Jongeren zijn meer gemotiveerd wanneer ze merken dat ook hun ouders welkom zijn en betrokken worden op school. Ook als leerling zelf meer kunnen participeren is een oplossing voor veel problemen in onderwijs: in participatieve scholen komt meer motivatie en minder stress of probleemgedrag voor, zowel bij de leerlingen als bij de leerkrachten. Dit komt ten goede aan het leren op school.

● ● ● Tegemoet komen aan de vragen van ouders en kinderen

Dankzij de democratisering van het onderwijs is de gemiddelde scholingsgraad van de bevolking gestegen. Ouders ontwikkelen hun eigen ideeën over de behoeftes en het leren van hun kinderen. Nogal wat ouders willen meer betrokken worden bij het onderwijs van hun kinderen. Ook laaggeschoolde ouders hebben vaak behoefte aan meer informatie. Soms vragen ouders aan de school om hen te ondersteunen. Wanneer je daar aan tegemoet komt werk je ook buiten de schoolmuren aan een sterker leeromgeving van de kinderen. Ook jongeren zelf willen meer deelnemen aan het leven rondom hen. Welke aspecten dat zijn voor de ouders en leerlingen in jouw school kom je te weten door er hen naar te vragen.

● ● ● Stereotiepe beelden doorbreken

Ouders en jongeren beter leren kennen, doorbreekt mogelijke stereotiepe beelden over hen. Door samen met ouders en leerlingen te praten en te handelen in uiteenlopende situaties krijg je als leerkracht een meer accuraat beeld van hun vaardigheden, interesses en behoeftes. Een beeld dat aansluit bij de realiteit en minder problematisch is dan sommigen zich misschien voorstellen. Een meer realistisch zicht op het potentieel van ouders en jongeren trekt ook haast vanzelf verwachtingen ten aanzien van hen omhoog. Dit heeft een positief effect op het leren (self-fulfilling prophecy). Wanneer leerkrachten positieve verwachtingen hebben van leerlingen, blijken ze hen immers onbewust meer uitdagen. Ze stellen bijvoorbeeld moeilijker vragen, geven de leerling meer tijd om zelf een antwoord te vinden,...

● ● ● Gedeelde verantwoordelijkheid bij problemen

Ouders sturen over de school soms het signaal uit: 'Pas wanneer er problemen zijn komen ze, en vaak is het dan al te laat!'. Of leerkrachten zeggen: 'De ouders die we moeten zien, komen nooit'. Een school die geen banden smeedt met de ouders, kan bij problemen niet echt rekenen op een tegemoet komende houding vanwege hen.

● ● ● Omgaan met verscheidenheid

De leefsituatie van vele gezinnen verandert, de diversiteit van de schoolpopulatie neemt toe. Via de communicatie met de verscheiden leef- en leeromgevingen van ouders en jongeren, ontwikkel je als leerkracht ook zelf meer vaardigheden in het omgaan met diversiteit. Zo kan de interactie tussen school, ouders en jongeren efficiënter verlopen. Deze vaardigheden leer je al doende.

● ● ● **De school staat niet alleen**

Je biedt jongeren een krachtiger leeromgeving door te investeren in het leven buiten de onmiddellijke schoolmuren. Er gaan stemmen op om in functie van ouderondersteuning meer te investeren in netwerkvorming van ouders. Je school kan die netwerkvorming bijvoorbeeld bevorderen door ouders de gelegenheid te geven samen elkaar op een ongedwongen manier te ontmoeten in een oudercafé, een kwisavond, een ready-steady-cookwedstrijd,... Je kan ook mee investeren in het uitbouwen van een lokaal netwerk en een aanbod voor jongeren en ouders buiten de school, in samenwerking met buurtverenigingen, integratiecentra, jeugdwerk, sportclubs, andere scholen,...

● ● ● **Andere ...**

Bronnenkaart 2: Breed verkennen¹

● ● ● Breed observeren

Tracht zo breed mogelijk te kijken naar diversiteit onder ouders. Gebruik geen voorafgaande categorieën, laat je niet leiden door je eigen doelen en vermijd onmiddellijk interpreteren. Sta even stil en kijk naar wie allemaal op school aanwezig is, hoe iedereen met elkaar omgaat, waar iedereen mee bezig is, ... Zien (interpreteren) en handelen (reageren) volgt later.

Breed observeren is een basishouding. Door steeds weer opnieuw te kijken, ontwikkelt zich geleidelijk aan een (meer gevarieerd) beeld van de diversiteit bij ouders en worden stereotype beelden doorbroken.

- *Bijvoorbeeld: de leerkrachten op school zoeken naar manieren om meer ouders op school te krijgen. Niet alleen voor individuele rapportavonden of feesten, maar ook wanneer de werking van de school centraal staat. Het team vindt dat deze situatie te weinig aanknopingspunten biedt om ouders een actieve rol te laten spelen in het lesgebeuren. Dit lukt niet steeds even goed, vaak komt wat de leerkrachten brengen voor de ouders te abstract over. Leerkrachten merken weinig betrokkenheid of enthousiasme voor wat er gebeurt op school. Tot er een project loopt met de leerlingen: 'VERFraai' je school. Sommige leerlingen geven de WC's een ludieke aankleding, anderen nemen de gangen onder handen, weer anderen geven de klaslokalen ene eigentijds tintje. Ook ouders worden hierbij betrokken als werkkraacht, als inspirator, als begeleider, als oplosser van technische problemen, ... De ouders leggen veel ijver aan de dag, luisteren geboeid naar de bedoelingen van de leerkrachten en leerlingen, die ze ook voor hun ogen concreet vorm zien krijgen. De wederzijdse appreciatie groeit..*
- *Bijvoorbeeld: over kansarme ouders wordt nogal eens gezegd dat ze zich vaak agressief opstellen ten aanzien van de school. Maar is dit ook zo? Doen alle kansarme ouders dat? Wie doet dat dan? Hoe ziet de dagelijkse omgang met en tussen deze mensen op school eruit? Ligt kansarmoede steeds aan de basis van een eventueel conflict?*

Leerkrachten met een meer gedifferentieerd beeld van ouders, kunnen effectiever omgaan met ouders. Onbewust trekken zij ook hun verwachtingen ten aanzien van de leerlingen op, met een positief effect op hun leerrendement (*self-fulfilling prophecy*).

● ● ● Kijken naar de aanwezige diversiteit bij ouders - richtvragen

Verzamel wat je intuïtief al weet. Waar heb je geen informatie over? Wat valt je op?

- Kan je *ouders in verschillende groepen* onderverdelen? Indien ja, op basis van welke eigenschappen? Hoe verhouden deze groepen zich tegenover elkaar? Denk je dat jouw indeling ook door de ouders zelf zo wordt ervaren?
- Zie je verschillen tussen ouders wat betreft vormen van *onderwijsbetrokkenheid*, thuis, op school en elders? Welke? Beschik je voor iedere ouder over voldoende informatie?
- Wie praat zoal met wie? Met welke ouders praat je bijvoorbeeld zelf? Zijn er ouders met wie je meer en/of minder contact hebt? Wie neemt het initiatief? Welke ouders staan in contact met elkaar?
- Wie praat *waarover*? Waar is iedereen zoal mee bezig, al of niet met betrekking tot onderwijs? Waarover praat je bijvoorbeeld zelf met ouders? Waarover praten ouders met elkaar, met andere buurtactoren, ...?
- *Waar en wanneer* is wie aanwezig? Wie brengt/haalt de kinderen? Wie van het team is dan aanwezig? Wie komt naar welke activiteit? Zijn er activiteiten waar meer mensen naartoe komen? Wie reageert positief op welke vorm van werving? Staat de school in contact met alle ouders? Met wie wel en met wie niet?

● ● ● Zoek naar aanknopingspunten voor je school-ouder relatie

- Welke belangen hebben ouders en school gemeenschappelijk?
- Welke vaardigheden van ouders kan je aanspreken?
- Welke interesses delen ouders onderling en/of ouders en school?

¹ Uit: Ernalsteen, Veerle (2002). Brede schOUDERS. Een werkboek. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

Bronnenkaart 3: Vaardigheden en interesses van ouders en jongeren aanspreken²

●●● Met vuile handen op school

De zomerzon zindert op de tegels van de schoolspeelplaats. Bij de verste bank draait Jonas met een Engelse sleutel het schroefje aan de remkabel van zijn fiets vast. «Andere kant» coacht een ouder vlug. Iets verder legt vader Bart in je reinste flandrienstijl uit hoe een achterlicht van een fiets werkt: met één draadje.

Een ploeg ouders-mechaniciërs is op school aangekomen. Hun grootste probleem? Samen met enkele handuige leerlingen uit de derde graad de handen proper houden. Fietsreparatiedag op school. Ouders (vooral vaders deze keer) en leerlingen hebben hun overall aangetrokken en inspecteren elke fiets nauwgezet. «Dit is een fietsreparatiedag, geen fietsrestaurantdag, hé» de voorzitter van het oudercomité bij een veel te slappe fietsketting. «Eigenlijk moeten de fietsen al in orde zijn. Dit initiatief van de ouders en de leerlingenraad past in de schoolactie Veilig en Milieuvriendelijk naar School. Straks controleert de politie nog elke fiets en dan volgt er een afsluitende fietstocht onder politiebegeleiding. Weet je wat ook leuk is? Je leert jongeren aan hun fiets knutselen. Als ouder neem je verkeerdelijk toch steeds zelf de sleutel of tang vast. Laat ze dat maar zelf doen». Leerkrachten staan wat geamuseerd te kijken en tappen cola. «Pleasant, meneer!» ...

«Jullie moeten iets doen wat wij niet kunnen. Dat was zowat mijn uitgangspunt als we met het oudercomité begonnen», zegt de directrice. «Dan voelen ouders ook dat ze meebouwen aan de school, ze zijn betrokken, het is ook HUN school. Intussen helpt een vader-striptekenaar in samenwerking met enkele leerlingen binnen de lessen plastische opvoeding met de layout van de schoolkrant en public relations van de school. Het oudercomité werkt met werkgroepen. Ik voel me als directeur sterker, slimmer en kan nu meer dank zij de ouders. Ik hoef niet langer nog geld te spenderen aan reclame voor de school. Mond aan mond reclame is de beste reclame, de enige die echt werkt. Ouders die tevreden zijn en een goed project uitwerken zoals deze fietsreparatiedag passen daarin.»

●●● Een ouderDVD

De directeur van een secundaire school voor buitengewoon onderwijs zat met de handen in het haar over de ouderbetrokkenheid. Ouders kwamen maar met mondjesmaat over de vloer. Redenen die meespeelden: een stuk schaamte, onwetendheid, onzekerheid, grote afstand, kansarme doelgroep,.... Directeur vroeg de leerlingenraad of zij geen initiatief konden nemen om hun ouders meer te betrekken bij het schoolgebeuren. Deze vraag sloot aan bij de frustratie van de leerlingen dat hun ouders zich vaak geen beeld kunnen vormen van hoe het er in hun 'buitengewone' school aan toe gaat. Samen met de begeleidster van de leerlingenraad en een begeleidster vanuit de Vlaamse scholierenkoepel, zette de leerlingenraad zelf die vraag om tot: 'Hoe kunnen we onze ouders laten zien, horen, voelen, ... wat, bij wie en hoe wij leren op school?'

Concreet werkt de leerlingenraad nu aan een DVD om ouders meer bij het schoolgebeuren te betrekken. De leerkrachten, de lesinhouden, de manier van lesgeven, ... worden op een ludieke manier in een filmpje voorgesteld. De leerlingen, leerkrachten, ander personeel, ... zijn zelf de acteurs. De leerlingenraad levert schrijvers van het scenario, filmers, acteurs. Andere leerlingen krijgen een ook een uitvoerende rol als acteurs.

De DVD zal gratis met een editie van het schoolkrantje meegegeven worden en kadert ook in een groter geheel van 'ouders betrekken'. De leerlingen 'lokten' hun ouders met kerstballen naar de kerstmarkt. Op die kerstballen staan de verschillende evenementen waarvoor de leerlingen hun ouders dit en komende schooljaar graag willen uitnodigen: quiz, MBP goes rock&roll, meet & Greet, ... De DVD zal ook de volgende jaren verspreid worden bij nieuwe ouders.

Meer van deze voorbeelden? Ga naar www.klasse.be/ouders of www.vsknet.be

² Uit Klasse voor ouders 73

Bronnenkaart 4: Wie zijn onze leerlingen?

● ● ● Breed observeren

Wie wil werken aan een actieve(re) deelname van leerlingen aan het schoolgebeuren heeft baat bij een brede blik op de leerlingen.

‘Breed’ observeren is ruimer dan kijken naar cognitieve en sociaal-emotionele aspecten van de leerlingen. ‘Breed observeren’ wil zeggen kijken naar hoe de kinderen dagelijks met elkaar omgaan, waar ze in geïnteresseerd zijn, wat voor hen belangrijk is in welke situatie,...

● ● ● Richtvragen

Je kunt je in het begin laten leiden door volgende ‘richtvragen’.³ Observeer ook op verschillende plekken: in de klas, op de gang, op de speelplaats, op uitstap, GWP,... Ook zo krijg je een bredere kijk op je leerlingen en hun gedrag in verschillende omgevingen.

- a. Heb je zicht op de diversiteit in de samenstelling van je klasgroep?
 - Welke groepen/minderheidsgroepen zijn er aanwezig in de klas?
 - Hoe zit het met de verdeling van die groepen: is één bepaalde groep in de meerderheid?
 - Hoe verhoudt de samenstelling van jouw klasgroep zich tot de samenstelling van de totale schoolpopulatie?

- b. Heb je zicht op de onderlinge verhoudingen en omgangsvormen binnen je klasgroep, dit wil zeggen:
 - Hoe gedragen de leerlingen zich als groep? Hun groepsindelingen komen niet noodzakelijk overeen met die van volwassenen (bijvoorbeeld minderheidsgroepen).
 - Welke criteria hanteren de leerlingen onderling op speelplaats, in de klas?
 - Wat is voor de leerlingen sociale status? Wat maakt dat een leerling een hoge of een lage status heeft in de klasgroep?
 - Hoe functioneert de groep?
 - Wat is de sociale positie van de verschillende leerlingen in de groep? Indien er verschillende groepen zijn in de klas, hoe verhouden ze zich tot elkaar?
 - Wie speelt, staat, praat met wie op de speelplaats?
 - Wie zit graag/niet graag naast wie in de klas?
 - Wie maakt ruzie met wie?
 - Wie pest wie?
 - Waarover gaan conflicten tussen de leerlingen onderling?
 - Waarover gaan conflicten tussen de leerlingen en jou?

- c. Heb je zicht op de gemeenschappelijke interesses en vaardigheden van de leerlingen, bijvoorbeeld:
 - Welke spelletjes spelen ze op de speelplaats?
 - Waar spelen ze mee?
 - Waarover praten ze?
 - Welke programma’s op TV vinden ze interessant?
 - Welke muziek vinden ze mooi?
 - Wat doen ze tijdens hun vrije tijd?

- d. Ben je op de hoogte van de ervaringen en omgangsvormen van leerlingen in hun thuissituatie (ouders en familie)? Dit wil zeggen:
 - Ken je de leefsituaties van de gezinnen, de verschillende gedragscodes?
 - Heb je zicht op de sociale situatie van de gezinnen?
 - Ben je op de hoogte van de verschillen in beleving van etnische identiteit?
 - Ben je op de hoogte van de verschillen in levensbeschouwelijke achtergrond?
 - Welke talenkennis en taalgebruik is in het gezin aanwezig?
 - Heb je zicht op de elementen die leerlingen spontaan aanbrengen uit hun thuiscultuur?
 - Heb je zicht op de zaken die aan leerlingen van thuis worden opgelegd?

- e. Heb je zicht op het taalvaardigheidsniveau en de schoolloopbaan van de leerlingen?

³ Naar *Schoolkijkwijzer* (s.d.). Onuitgegeven typescript, Steunpunt Intercultureel Onderwijs, Universiteit Gent. .

Bronnenkaart 5: Een kansarme ouder aan het woord

- ● ● **Ze antwoordt zoals ze leeft: voorzichtig en bedachtzaam. Marie (45) wil geen keet schoppen. Enkel haar verhaal vertellen. En voor één keer wil ze niet verbergen dat ze arm is. Marie is bang voor oktober⁴**

Marie komt zelf uit een kansarm gezin. Naar school gaan was niks voor meisjes, vond haar vader. «Dat de samenleving veranderd was, kon hij niet snappen. En geld om te studeren was er niet.» Marie was nog geen maand achttien toen ze trouwde. Enkele jaren later stond ze alleen., zonder haar kind. De tweede man in haar leven trok haar aan «door de gemeenschappelijke gaten die we hadden». Ze kreeg nog twee kinderen. Stijn (16) en Bo (12) gaan naar het ASO. 'Is dat niet te moeilijk?', krijgt ze vaak te horen. 'Zouden ze niet beter een vak leren?'

- ● ● **Bang voor oktober? Waarom?**

«Ik heb het heel moeilijk om alle rekeningen te betalen. September en oktober zijn de topmaanden voor schoolrekeningen. Ik probeer goed te budgetteren en dan lukt het. De meeste rekeningen heb ik telkens kunnen betalen. Maar dat gaat dan ten koste van een doktersbezoek of de aankoop van kleren of schoenen voor mezelf. Ik moet al meer dan een jaar nieuwe glazen hebben voor mijn bril. Maar die komen er voorlopig niet. Soms panikeer ik en denk ik dat het me niet zal lukken. Onze jongste, Bo, gaat nu naar een secundaire school. Zijn broer Stijn zit daar al een tijdje, dus ik weet wat ik kan verwachten. De kinderen van de meeste kansarme ouders zitten in een technische of beroepsschool. Ik ken iemand wiens zoon automechanica volgt. De schoolrekeningen kan ze wel betalen, maar voor het aankopen van materiaal moeten die mensen soms tot 1 000 euro betalen.»

- ● ● **Doet de school genoeg inspanningen om de schoolrekeningen te drukken?**

«Nee. Wat mij het meeste stoort is dat leerkrachten eigenlijk niet nadenken als ze geld vragen. Toen ik na lang sparen het geld bij elkaar had voor de Londenreis van Stijn, hoorde ik plots dat ze liefst ook nog eens 50 euro zakgeld moesten mee hebben. Dat is de helft van mijn wekelijks leefgeld. Dat beseffen de leerkrachten niet.»

- ● ● **Je hoort wel eens zeggen: «Een gsm hebben ze wel, maar hun rekening betalen, kunnen ze niet.»**

«Ik heb een gsm. Dat is eigenlijk onze huistelefoon. Die zorgt ervoor dat je bereikbaar bent. Dat is belangrijk als je werk zoekt. Maar natuurlijk dient zo'n telefoon ook voor als er met de kinderen wat gebeurt. We hebben geen telefoonabonnement, maar een telefoonkaart. Dat is een pak goedkoper.»

- ● ● **Je kinderen leven in een kansarm gezin. Weten ze dat zelf?**

«Je vertelt dat niet met zoveel woorden, hé. Onze kinderen hebben altijd gezien dat we elke frank drie keer moesten omdraaien vooraleer we hem uitgaven. Ze ondervinden dat elke dag. Ze weten dat ze bijna niks moeten komen vragen. En ze vragen ook bijna niks. Lidgeld voor een sportvereniging, muziekschool, het kan er niet van af.»

Schamen ze zich soms op school?

«Mijn kinderen gaan niet echt graag naar school. Van in de kleuterklas hebben ze een stempel gekregen: jouw papa heeft geen auto, dus zijn jullie arm. Ik dacht dat dat wel zou overgaan. Tot op een dag Bo thuis kwam en zei: 'Mama ik wil niet meer leven'. Toen ben ik naar de school gegaan en is het probleem later in de klas besproken. 'Waarom sluiten jullie Bo uit?', vroeg de leerkracht tijdens een klasgesprek. 'Omdat hij stinkt, omdat zijn ouders doppen, omdat ze geen auto hebben', was het antwoord. Ik vind het niet erg om elke euro drie keer om te draaien, maar dat ze daarom mijn kinderen uitsluiten, vind ik erg. Ik wil geen steen werpen en er is al veel veranderd. Maar dat ging niet vanzelf.»

⁴ Uit Klasse voor ouders.

● ● ● **Bekijken ze jou op school ook anders?**

«Als je geen diploma hebt moet je bewijzen dat wat je zegt tegen de leerkracht waar is. Stijn heeft een aangeboren huidafwijking. Al vlug ging op school het verhaal de ronde dat het besmettelijk was. Niemand wou nog naast hem in de klas zitten. Ik moest blijkbaar voor de ouders bewijzen dat de huidafwijking niet besmettelijk was. Stijn zit nu in het vijfde jaar secundair. Pas vorig jaar erkende de school dat hij dyslexie heeft. Ik vermoed en zeg dat al jaren. Van een gestudeerde ouder hadden ze dat zeker vlugger aangenomen.»

● ● ● **Ben je bang voor het nieuwe schooljaar?**

«Ach, we redden het wel. Mijn kinderen staan erg onder druk op school. Ze weten dat dit voor hen de kans is om uit de miserie te geraken. Ze moeten slagen. Ze weten dat ze moeilijk een tweede kans kunnen krijgen. Tijdens de vakantie zijn ze lekker ontspannen. We gaan samen fietsen. Nu wordt de veer weer opgespannen. Ik ben soms bang dat die ooit gaat breken. En dan?»

Marie studeert nu voor ervaringsdeskundige in de kansarmoede: drie jaar lang. «Dan wil ik vooral secundaire scholen vertellen wat het betekent om arm te zijn».

«We nemen thuis bijna nooit foto's», zegt ze later tijdens de fotosessie. Voor de regenbui kleurt de zon nog even haar haar. Dan voelt ze een druppel. «De eerste druppel is altijd voor mij», lacht ze.



Twee per klas

Steeds meer gezinnen kunnen de schoolrekeningen niet meer betalen. 5 à 10% van de huishoudens is kansarm geboren. Anderzijds is er de steeds groter wordende groep (10 à 15 %) van gezinnen die leningen voor bijvoorbeeld een woning niet meer kunnen betalen omdat de ouders hun job hebben verloren, ziek worden of in een echtscheiding verwickeld zijn. In elke klas zouden naar schatting twee kansarme kinderen zitten. Meer info: www.armoede.be

Bronnenkaart 6: Van bij de inschrijving...

De eerste kennismaking

Al van bij de inschrijving kan je – op een vriendelijke en vrijblijvende manier – peilen naar wie de ouders en de toekomstige leerling zijn en wat ze zoal verwachten,.... Op deze manier werk je van bij het begin aan een brede kennismaking met ouder en leerling en een onderlinge vertrouwensrelatie tussen hen en de school. Enkele suggesties.

- Heb aandacht voor een informeel moment, voor wie de ouder en het kind zijn. Tijdens de rondleiding kan het gesprek gaan over hun verwachtingen ten aanzien van de school naast wat de school aanbiedt en hoe.
- Peil naast de schoolloopbaan van de leerling ook naar zijn/haar opties voor de toekomst, hoe hij/zij naar school gaan ervaart.
- Vraag naar het netwerk van de ouders en de leerling. Vraag of ze misschien van andere ouders gehoord hebben over de school. Of de kinderen al andere kinderen kennen op school... Wat die er over zeiden. Wat hen zelf daarin aantrekt, waarom ze voor jullie school kozen,...
- Vraag naar de hobby's van ouders en leerling, lidmaatschap van verenigingen, buitenschoolse activiteiten, interesses, specifieke deskundigheden, beroep,
- Stel de schoolactiviteiten voor kinderen en ouders voor. Vraag aan welke activiteiten de ouder en de leerling denken graag te willen deelnemen. Bijvoorbeeld: aan welke activiteiten tijdens de middagpauze zou je willen deelnemen en/of mee organiseren? Tafeltennis, knutselatelier, decorschilderen voor de tweejaarlijkse opera met de eerste graad, schaakklas, ...? Hebben leerlingen en ouders zelf ideeën?
- Ga na wanneer en hoe de ouders graag gecontacteerd worden: per brief; telefoon, e-mail, aan de schoolpoort, wie eventueel boodschappen kan meenemen naar huis indien nodig, ... Geef aan wie (directeur, leerkracht, secretariaat, CLB) zij op hun beurt op school waarvoor en wanneer kunnen aanspreken (gewoon langskomen, telefonisch, na afspraak,...).

Informeel ouders en leerling daarnaast over de werking van de school, over wat de school van hen verwacht, hoe de communicatie verloopt,... Enkele aandachtspunten.

- Kies voor een ruimte waar ouders en leerling zich op hun gemak kunnen voelen. Een gezellige zithoek en ontspannen sfeer kunnen een groot verschil maken.
- Een rondleiding helpt ouders en leerling zich de werking van de school concreter voor te stellen.
- Overloop het schoolreglement en leg uit wat de bedoeling ervan is. Hou je schoolreglement zo eenvoudig en kort mogelijk gehouden worden, zo wordt het duidelijker. Sommige scholen hebben een korte en een uitgebreide versie. Door er ook bij de inschrijving aandacht aan te besteden, geeft de school aan afspraken belangrijk te vinden.

Enkele voorbeelden

Een secundaire school werkt met een vast inschrijvingsteam van leerkrachten en leerlingbegeleiders. De centrale contactpersoon (al of niet per graad/richting/...) voor ouders maakt daar deel van uit. Zo krijgt de school van bij het begin een 'gezicht'. Ook kunnen ouders er tijdens bepaalde dagen een beroep doen op een tolk.

De school nodigt alle ouders van eenzelfde graad uit op een kennismakingsontbijt. Aansluitend is er een rondleiding in de school en de klassen waar de kinderen aan het werk zijn. De rondleiding wordt geleid door een leerkracht en ouders van leerlingen die al een jaar les volgden in die graad. Ouders kunnen leerkrachten en directie vragen stellen over pedagogische en andere aspecten.

Een opendeurdag: elke ouder die binnenkomt wordt aan de inkom ontvangen door de directie. Twee leerlingen van de derde graad nemen de kandidaat-leerling en ouders mee voor een tocht doorheen de school. Ze geven uitleg bij de klassen, de speelplaats en andere accommodaties. In elke klas is de leerkracht aanwezig en geeft spontaan uitleg over het dagelijkse leven in de klas, over wat er zoal aan de muur hangt, handboeken, didactisch materiaal en werken van de leerlingen ter inzage. Sommigen leerlingen zijn trouwens aan het werk bij wijze van demonstratie. Ook de ouders kunnen enkele activiteiten zoals wetenschappelijke meedoen in de verschillende hoeken van de klas, geassisteerd door de leerlingen. Niet alleen klasactiviteiten staan in de kijker ook klasoverschrijdende projecten worden toegelicht.

Bronnenkaart 7: Wat vinden de leerlingen ervan?

De verwachtingen die leerkrachten hebben ten aanzien van de leerlingen of de gang van zaken op school komt niet steeds overeen met wat de leerlingen er zelf van denken. Vraag ernaar bij de leerlingen zelf. Enkele voorbeelden en suggesties.

● ● ● Samen op schoolreis:

Een leerkracht vertelt: 'Bij een bevraging van onze leerlingen over de schoolreis kwamen een aantal verwachtingen naar boven, tegengesteld aan die van ons leerkrachtenteam. Wij gingen ervan uit dat de leerlingen in uniform zouden meegaan. De leerlingen zelf vroegen met aandrang om dat voor die ene dag nu eens net niet te moeten doen. Ze hadden ook bedenkingen bij het overvolle programma van de schoolreis vorig jaar: drie aaneensluitende bezoeken en het ondertussen invullen van een individuele vragenlijst. Zij willen ook enkele ontspanningsmomenten tijdens de uitstap.'

● ● ● Wat met de 'dode momenten'?

'We hebben in onze school geen traditie van uitgebreide bevestigingen van de leerlingen op het gebied van klasreglementen en dergelijke. Dit wil niet zeggen dat er niet af en toe openingen zijn ten aanzien van de leerlingen en hun ideeën. Zo bespraken we onlangs wat te doen met de dode momenten tijdens de les. Daarmee bedoelen we de tijd die je rest wanneer je zelf een taak af hebt maar de andere leerlingen nog aan het werk zijn. De kinderen opperden verschillende mogelijkheden: huiswerk, een boek lezen, een tijdschrift lezen, klusjes in de klas opknappen,... Uiteindelijk hebben we samen gekozen voor een stille bezigheid: huiswerk maken of een boek lezen. Wie kiest voor een boek lezen, geeft achteraf zijn of haar appreciatie van het boek weer op een fiche. Zo hebben de andere kinderen er ook nog wat aan: ze kunnen gerichter boeken kiezen volgens eigen smaak. Zo een fiche opstellen is dan wel een eerste werk voor hen die wat tijd over hebben.'

● ● ● Treinuren

Een maand vooraleer de treinuren nationaal veranderen gaat de school samen met de leerlingen na wat dit voor hen betekent. Het blijkt dat heel wat leerlingen daardoor een bijna uur vroeger de trein moeten nemen om op tijd op school te geraken. Het schoolhoofd en het kernteam bespreken het probleem. Hun voorstel is de school tien minuten later te laten beginnen: om 8u30 in plaats van om 8u20. Dit is haalbaar voor de meeste leerlingen en de leerkrachten en lost het grootste probleem op. De leerlingenraad doet de suggestie om na de paasvakantie fietspooling te organiseren voor de leerlingen die verder af wonen. Ook dit wordt meegenomen door het kernteam.

● ● ● Andere mogelijkheden

Vraag de leerlingen naar hun mening over de inrichting van de school: klassen, gangen, toiletten, refter, speelplaats, ... Welke suggesties hebben ze? Wat zouden ze zelf kunnen doen?

Wat vinden ze van de lessen op school: interessant, plezant, krijgen ze voldoende uitleg, welke suggesties hebben ze? Wat vinden zij belangrijk dat ze leren?

Hoe zouden zij de vrije tijd tijdens de middagpauze willen invullen? Welke aanvullende activiteiten zouden na schooltijd/de laatste twee dagen van het schooljaar willen doen en eventueel mee organiseren? Sport, muziek, dans, beeldende kunst, drama, ...

Hoe zouden zij de ontvangst van nieuwe leerlingen in de klas en op school aanpakken? Welke informatie en afspraken vinden zij belangrijk?

Hoe kijken ze aan tegen het schoolreglement? Wat is voor hen duidelijk, onduidelijk,... Waar staan ze achter, waar hebben ze vragen bij, vinden ze achterhaald,...?

Wat voor projecten zouden zij willen op school? In welke thema's zijn ze geïnteresseerd? Wie zouden ze eens willen uitnodigen op school en waarom?

Hoe zouden zij conflicten aanpakken op school? Hoe ervaren zij de huidige aanpak? Wat zijn hun suggesties?

Bronnenkaart 8: Je participatiegehalte op school verhogen: een visie

Op iedere school participeren jongeren, ouders en leerkrachten al in een bepaalde mate. Hoe kan je dat participatiegehalte systematisch verhogen bij elke actie die je doet? Pasklare antwoorden op die vraag zijn er niet, maar het kader van het voormalige Steunpunt Leerlingenparticipatie reikt hiervoor de nodige handvatten aan. Je kunt dit gebruiken bij de voorbereiding en evaluatie je activiteiten in samenwerking met ouders en/of leerlingen.

● ● ● Sleutelvragen

Participatie is een interactief proces gevat in 4 sleutelvragen. Telkens staat daarbij het zoeken naar afstemming, naar gemeenschappelijkheid tussen de partners centraal. Vraag je af:

- (Inhoud) Waarover willen ik en de ouders en/of kinderen het hebben? Bijvoorbeeld: schoolreglement, hygiëne, rapport, schooluitstap, kledij, evaluatiemethode op school, inrichting van de klas, ...
- (Moment) Wanneer wil ik dat de ouders en de kinderen participeren en wanneer willen de ouders en de leerlingen op hun beurt participeren? Bijvoorbeeld: zijn de momenten van rapportbesprekingen of ouderraden goed gekozen voor de ouders?, Op welke dag kunnen ouders zich vrijmaken voor inloopmomenten in de klas?
- (Inspraakgehalte) Hoe ver wil ik de ouders en leerlingen invloed geven en hoeveel invloed willen de ouders en de leerlingen zelf hebben? Bijvoorbeeld: Nemen we als school allen beslissingen over het reglement zelf, of vragen we ook om advies aan ouders en leerlingen? Wanneer plannen we de extra vrije dagen en laten we ouders en leerlingen daarover meebeslissen? Bepalen we als school volledig zelf tot wanneer er naschoolse opvang is of raadplegen we de ouders en leerlingen erover?
- (Procedure) Welke vorm willen de school en de ouders en leerlingen aan de participatie geven? Bijvoorbeeld: voorzien we als school één vorm van informeren of passen we er meerdere toe? Is er één formeel inspraakkanaal voor alle jongeren of gebruiken we ook meer informele gesprekken om bij de jongeren te peilen naar hun mening?

● ● ● Een participatiecontinuüm

Participatie is geen kwestie van al of niet participeren. Het is geen zwart-wit keuze. Steeds is er een mogelijkheid om meer beïnvloeding toe te laten. We spreken van een participatiecontinuüm. Gradaties daarbinnen zijn:

1. De leraar/school beslist alleen.
2. De leraar/school biedt keuzes aan aan de leerlingen en ouders en laat mee hen beslissen.
3. De leraar/school beslist na advies van de leerlingen/ouders.
4. De leraar/school, ouders en/of leerlingen overleggen en beslissen daarna samen.
5. Ouders en leerlingen beslissen na advies van leraar/school.
6. Ouders en leerlingen beslissen autonoom

● ● ● Kwaliteitsindicatoren

Participatie van jongeren, ouders (en leerkrachten) op school zal erbij winnen naarmate er meer rekening gehouden wordt met volgende **kwaliteitsindicatoren**.

- zorg voor besef van invloed bij de leerlingen en ouders. Bijvoorbeeld: na een klankbordgroep hakt de directeur op basis van alle argumenten die hij gehoord heeft de knoop door. Maar hij legt zorgvuldig uit op welke manier hij met zoveel mogelijk wensen van iedereen rekening heeft trachten te houden. Bij een glas (frisdrank) kaarten de leden van de klankbordgroep nog eventjes na over hoe tevreden ze zijn met deze beslissing en vooral de manier waarop ze tot stand is gekomen.
- ruimte voor eigen betekenissen en invullingen. Bijvoorbeeld: ouders en leerlingen hebben ruimte om hun kijk op de zaak weer te geven. Die wordt ernstig genomen.
- niet-vrijblijvende communicatie. Bijvoorbeeld: wanneer ouders en leerlingen hun mening geven, wordt die ernstig genomen en beïnvloedt die mening mee de uiteindelijke beslissing. Bijvoorbeeld: ook wanneer er niet direct een gevolg kan gegeven worden aan vragen van ouders, wordt dat gezegd aan de ouders. Zo weten ze dat hun vraag in ieder geval in behandeling is

- aandacht voor de eigenheid van iedereen. Bijvoorbeeld: er wordt rekening gehouden met de diversiteit onder de ouders en de leerlingenpopulatie.
- appreciatie voor de competenties. Bijvoorbeeld: er wordt gebruik gemaakt van de vaardigheden van ouders. Leerlingen zijn mee verantwoordelijk voor (een deel van) het reilen en zeilen in de klas.
- aandacht voor het geheel. Bijvoorbeeld: één project, hoe participatief opgevat ook, staat niet op zich, maar maakt deel uit van een algemeen open klimaat op school dat uitnodigt tot deelnemen.

Leg bij wijze van **oefening** met je team deze vragen en kenmerken op de manier waarop jullie bijvoorbeeld een project opzetten, rapportavonden organiseren, schoolpoortcontacten,... Bekijk samen hoe je het participatiegehalte van deze activiteiten kunt optrekken.

Bronnenkaart 9: Enquête ‘ouders op school en thuis’⁵

Bijna 3 000 ouders geven hun mening over de school en de mate waarin ze betrokken zijn bij het schoolbeleid, in de klas of thuis. De tevredenheid is groot, de betrokkenheid minder. Die betrokkenheid is geen doel op zich maar draagt bij tot het goed functioneren van de kinderen in de school.

● ● ● Enkele resultaten en suggesties van de onderzoekers in telegramstijl:

- Een vierde van de ouders van de lagere school vindt dat ze niet genoeg **informatie** krijgen, in het secundair één op vijf. Bijna een derde van de ouders in het secundair vindt dat de leraar en de directeur niet altijd gemakkelijk aan te spreken zijn.
- De ouders zijn doorgaans tevreden over de school en de leraren.
Hoe meer de school zich openstelt voor de ouders, hoe meer ze tevreden zijn en hoe positiever ze de school evalueren. Als de school niet openstaat voor ouders, zijn ze ook minder geneigd betrokken te zijn.
In het basisonderwijs krijgt vooral de leraar een pluim. De ouders zijn er het meest tevreden over de omgang van de leraar met de kinderen, de begeleiding en het lesgeven. In het secundair zijn ze het meest tevreden over de duidelijkheid van de schoolregels en de rapportering van resultaten.
Suggestie: communiceer hierover met uw team.
Ouders zijn het minst tevreden over de aandacht van de school voor pestgedrag en over de veiligheid op de weg van thuis naar school. Zeker dit laatste is een gedeelde verantwoordelijkheid van ouders, school en overheid.
Suggestie: breng de verkeerssituatie in de schoolomgeving in kaart en oefen druk uit om besluitvorming te versnellen.
- Ouders **verwachten** veel van de school. Vooral het voorkomen van geweld en agressie, het aanpakken van pestgedrag, verkeersopvoeding en drugspreventie staan hoog op hun verlanglijstje. Onderaan staan opvang/studie, busbegeleiding, naschoolse activiteiten of warme maaltijden. Toch vinden ze ook deze taken niet onbelangrijk. Allochtone ouders geven via extra vragen aan dat ze ook Islam-onderricht (97 %) en Nederlands (95 %) heel belangrijk vinden.
De helft van de ouders wil meer **inspraak** over veiligheid, gezondheid en hygiëne van de kinderen en over de kosten van buitenschoolse activiteiten. Over het lesgeven wil één op vijf ouders in het basisonderwijs meer inspraak en één op drie in het secundair.
Suggestie: stel uw school open voor ouders. Maak duidelijk dat de school of de klas vragende partij is om ze meer te betrekken, binnen afgebakende terreinen; vooral over die zaken waarover ouders inspraak willen.
Bevraag regelmatig uw ouders; dit past bovendien in het kader van de interne kwaliteitszorg en zelfevaluatie van de school.
- In een oudercomité of participatieraad zijn bijna alleen ouders met een diploma hoger onderwijs vertegenwoordigd. Het oudercomité kennen de meeste ouders (9/10) wel, al weten ze weinig over de werking.
Suggestie: geef meer duidelijkheid over het bestaan en de werking van de inspraakorganen. 47 % van de ouders kennen bijvoorbeeld de participatie- of schoolraad niet.
Spreek een zo breed mogelijk publiek aan, los van structuren als oudercomité of participatieraad.
- Ouders nemen niet gemakkelijk **formeel contact** met de school: ze doen het vooral bij leerproblemen (25 %) of gedragsproblemen (15 %) of om een klacht te formuleren (15 %); het oudercontact wordt massaal bijgewoond; meer dan 87 % van de ouders vinden het belangrijk om open en eerlijk met de leraar te kunnen spreken; ouders van wie het kind problemen heeft, vragen wel meer tijd om alles met de leraar te bespreken; voor één op vijf allochtone ouders is het taalgebruik van de leraar soms te moeilijk.
Suggestie: organiseer de oudercontacten zo dat de ouders met het meeste nood aan contacten deze ook krijgen, temeer daar veel ouders niet spontaan naar de school stappen en dus alleen deze contacten hebben.
- De situatie thuis speelt een grote rol in de leerresultaten van de kinderen; ouders voelen zich **verantwoordelijk** voor de opvoeding van hun kind. Geen enkele ouder schrijft de opvoedingsrol volledig toe aan de school.
Suggestie: besteed hier voldoende aandacht aan: beschouw de ouders als een essentiële partner in de opvoeding en ontwikkeling van het kind.

5 Bron: www.ond.vlaanderen.be/schooldirect/BL303/participatie-ouders.htm

- Het grootste deel van de communicatie met ouders is **schriftelijk**; uit ander onderzoek voornamelijk bij kansarme en laaggeschoolde ouders blijkt dat zeker de helft van hen de brieven niet zelf lezen.
Suggestie: communiceer vaker mondeling met ouders, zorg ervoor dat je boodschap duidelijk is en probeer op verschillende manieren ouders te bereiken.

Bronnenkaart 10: Een open en toegankelijke school⁶

Werken aan een open en toegankelijke school:

UIT HET SCHOOLLEVEN...

Op een normale schooldag, tussen 12u en 13u: "De poort is gesloten. Ik geraak niet binnen. Niet langs de officiële ingang en niet langs de poortingang in de andere straat. Er is wel een bel maar ze horen die blijkbaar niet".

Een directrice vertelt:

"De openheid van de school heeft veel te maken met goede afspraken die je maakt met ouders, toekomstige ouders en ook met externen. Je moet eigenlijk blijven herhalen dat het een open school is, dat ze hier altijd terecht kunnen".

Een directeur vertelt:

"Het is niet omdat uw deur op slot is dat uw school niet open is en het is ook niet omdat je poort ganse dagen open staat dat je school daadwerkelijk open is".

Toegankelijkheid en openheid: een opdracht voor leerkrachten en directie

Als je buurtgericht wil werken, dan zijn toegankelijkheid en openheid van de school sleutelbegrippen. Is de school makkelijk toegankelijk? En hoe open is de school echt?

A. Een stand van zaken maken:

- Denk na over volgende vragen, schrijf de besluiten van jullie discussie neer en geef aan welke werkpunten hieruit naar voor komen:

- Is de ingang van de school makkelijk te vinden? Is het een gesloten of open ingang? Indien gesloten, is aangegeven hoe je kan binnenkomen? Kan men op de school makkelijk de weg vinden? Zijn er aanduidingen waardoor o.a. ouders de leraarszaal, de opvang of de directie makkelijk kunnen vinden? Kan je probleemloos de weg vinden naar de verschillende klassen? Wordt aangegeven wie in welk klaslokaal zit?

- Als men naar de school telefoneert, bij wie komt men dan terecht? Hoe wordt men doorverbonden? Kan men een leerkracht persoonlijk contacteren? Welke afspraken bestaan daarrond? Bij wie kunnen ouders terecht met vragen en problemen? Hoe wordt dit geregeld? Mogen ouders in de klas komen? Komen er veel buitenstaanders op school? Hoe worden zij ontvangen?

- Geef tevens aan welke - volgens jullie - de sterktes en welke de zwaktes zijn wat betreft toegankelijkheid en openheid van de school.

B. Ga na hoe ouders, buurtbewoners en andere bezoekers denken over de toegankelijkheid en openheid van de school.

- Ouders:

Je kan zowel formeel als informeel peilen naar wat ouders vinden van het de toegankelijkheid en openheid van de school. Informeel wanneer ouders de kinderen brengen of afhalen, tijdens oudercontacten, enz. ...

Andere mogelijkheden zijn: een kort vragenlijstje voor de ouders, een vraag richten aan het oudercomité, enz. ...

- Buurtbewoners en andere bezoekers:

Je kan samen met de leerlingen een gastenboek maken waarin bezoekers hun vragen, opmerkingen, enz... kwijt kunnen.

⁶ Uit Joos, Annelies en Delrue, Kaat (2000). Puur uit de buurt. Een werkboek. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

C. Wanneer je alle nodige informatie verzameld hebt, kunnen jullie een stand van zaken opstellen met volgende vragen als leidraad:

- Hoe is het gesteld met de toegankelijkheid en openheid van de school?
- Wat is voor verbetering vatbaar?

Dit kan zowel schriftelijk als visueel (op een kaart of tekening van de school bijvoorbeeld).

Poog zo nauwkeurig mogelijk te zijn.

Werk op basis van de stand van zaken een mogelijk stappenplan uit voor het realiseren van de veranderingen.

Breng al deze uitkomsten samen in een informatiebundel.

Suggesties om de toegankelijkheid van de school te bevorderen

Geef duidelijk aan wat de ingang van de school is.

Indien de schoolpoorten gesloten zijn of er meerdere ingangen zijn, zorg dan dat aangegeven is hoe bezoekers de school kunnen binnenkomen.

Breng wegwijzers aan in de school, deze kunnen gemaakt worden door de leerlingen. (Kan in het kader van de eindtermen muzische vorming en technologie.)

Zorg dat ieder lokaal van een bordje is voorzien (ook leraarslokaal, directie, refter, ...). Dit kan ook worden aangegeven met tekeningen of foto's, door de leerlingen ontworpen.

Suggesties om de openheid van de school te bevorderen

Spreek af wie de telefoon beantwoordt en hoe, alsook hoe dit bij eventuele afwezigheid van die persoon zal gebeuren.

Plaats een mededelingenbord op een voor alle ouders en bezoekers duidelijk zichtbare plaats. Via dit bord kan je informatie over de school, praktische aangelegenheden, organisaties in de buurt, projecten en dergelijke verspreiden, alsook oproepen of vragen lanceren.

Voorzie eveneens een brievenbus waarin leerlingen, ouders, bezoekers, ... op ieder moment vragen, opmerkingen of boodschappen kwijt kunnen.

Streef ernaar als directie en leerkrachten zoveel mogelijk ter beschikking te zijn van de ouders en eventuele andere bezoekers. Vermijd spreekuren. Mensen zullen je vlotter dingen vertellen of vragen komen stellen als dat informeel en tussendoor kan.

Bronnenkaart 11: Ouders informeren ⁷

Scholen doen een heleboel inspanningen om de ouders te informeren. Toch is wat je als school allemaal doet voor de kinderen, niet steeds even zichtbaar voor àlle ouders. Communicatie hierover draagt nochtans bij tot een open en uitnodigend klimaat op school.

●●● Hoe zien ouders zelf de zorg en de omgang met de leerlingen?

Ouders willen graag dat de school goed zorgt voor hun kinderen. Om hierop in te spelen, moet je als school weten wat de ouders op je eigen school belangrijk vinden. Vraag ernaar bij de ouders op je eigen school want dit kan voor elke ouder anders zijn. Sommige vinden bijvoorbeeld aandacht voor een goede omgang tussen de kinderen zeer belangrijk. Ze appreciëren de inspanningen van de school wanneer hun kind gepest wordt. Voor andere ouders betekent dit ook dingen organiseren waar de leerlingen plezier aan beleven, ...

Over het algemeen willen ouders in de eerste plaats dat de school hun kind goed opvolgt. Ze willen graag weten hoe het gaat met hun kind. Daarbij willen ze zowel de positieve als de eerder negatieve evoluties horen. Bovendien willen ouders die informatie op tijd krijgen. Besteed voldoende aandacht aan de communicatie met ouders van kinderen met problemen. Deze groep zit met de meeste vragen.

●●● Wat je doet voor de leerlingen zichtbaar maken

Nagaan wat ouders belangrijk vinden voor de kinderen is niet genoeg. De school moet haar inspanningen ook zichtbaar en duidelijk maken. Ouders appreciëren de moeite die een school doet om hen informatie en uitleg te geven. Slaag je daar als school niet of onvoldoende in, dan kunnen de ouders je ook niet waarderen om wat je doet.

Dit betekent niet dat je steeds die zorg moet verstrekken of tonen die de ouders wensen. Communiceer ook over wat de school zelf beschouwt als 'goede zorg en omgang met de leerlingen'. Dit is des te belangrijker wanneer meningen verschillen.

●●● In geval van problemen

Ouders van wie het kind regelmatig problemen heeft, hebben nood aan meer tijd om alles met de leraar te bespreken. Deze groep zit met de meeste vragen. Organiseer je contacten zo dat je voor hen genoeg tijd uittrekken en dat zij je ook op eigen initiatief gemakkelijk kunnen aanspreken.

●●● Op verschillende manieren en duidelijk

Informeert ouders in begrijpelijke termen. Er zijn verschillende manieren om je zorg voor de leerlingen op verschillende terreinen zichtbaar te maken. Via brieven en gesprekken, maar ook via visuele aankondigingen, foto's, tentoonstellingen, dvd's ... Hou rekening met de diversiteit onder de ouders en combineer verschillende manieren van communiceren. Zo kan je meer ouders bereiken.

Uit onderzoek bij kansarme en laaggeschoolde ouders bleek dat het grootste deel van de communicatie tussen school en ouders schriftelijk is, maar dat zeker de helft van hen de brieven niet zelf kan lezen. Communiceer dus vaker mondeling met ouders.

Een leerkracht vertelt: 'Met sommige ouders praat ik in het dialect. Zo werk ik ten eerste aan een sterkere vertrouwensrelatie met hen en ten tweede komt de informatie over hun zoon/dochter veel beter over dan wanneer ik zou vasthouden aan het AN.'

Ga na of je manier van communiceren werkt.

⁷ Uit: Ernalsteen, Veerle (2002). Brede schOUDERS. Een werkboek. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

● ● ● **Andere elementen van een uitnodigend klimaat**

Als ouders zich welkom voelen, zijn ze vaak meer geneigd om op de een of andere manier deel te nemen aan het schooleven. Volgens de ouders zelf betekent dit dat de school:

- aantrekkelijk en toegankelijk is,
- wat ze doet voor de kinderen op diverse manieren communiceert,
- met ouders omgaat als volwaardige opvoeders en gesprekspartners,
- vanzelfsprekendheden verduidelijkt en bevraagt,
- ouders aanspreekt op wat ze kunnen en
- ouders ondersteunt indien nodig.

Bronnenkaart 12: Samen werken aan het klimaat op school

Klasoverschrijdend werken draagt bij tot een participatief klimaat op school. Enkele voorbeelden.

● ● ● Vrije tijd op school

Inrichting: leerkrachten en jongeren richten samen de speelplaats in. Een plaats voor voetballers maar niet tijdens de korte pauzes, picknicktafels voor wie wil babbelen, spelborden op de grond, een plekje voor 'squash', een podium voor eventuele buitenvoorstellingen en repetities,...

Activiteiten: leerlingen van de leerlingenraad richten wekelijks een sport-, dans- en/of spelnamiddag in op school. Ze organiseren dit zelf of in samenwerking met een gemeentelijke sportclub en/of jeugddienst.

Free-podium 'Accent op Talent': Eén keer per maand is er op vrijdagmiddag een 'free-podium'. Bezetting en combinatie van bezetting wisselen: met de klas, in kleine groepjes of individueel. Er wordt gedanst, gezongen, geplaybackt, sketches opgevoerd, tekeningen en/of werken getoond, muziek gespeeld,... Tijdens dit 'spektakel' kunnen verschillende talen gebruikt worden. Regel is ook: iedereen krijgt steeds een hartelijk applaus.

Schoolradio: door middel van podcasting is er elke vrijdagmiddag een uurtje 'schoolradio' op internet. Leerlingen rjaar boksen de programma's in elkaar. Andere leerlingen kunnen verzoekplaatjes en ideeën doorgeven.

● ● ● Pictogrammen en cartoons

Her en der op school hangen zelfverzonnen pictogrammen en cartoons van de leerlingen op. Het gaat onder andere om wegwijzers naar de directeur, leraarskamer, secretariaat, leerlingbegeleider, bibliotheek, eetzaal, biologielokaal,... Ook regels of afspraken op school worden zo weergegeven na het samen bespreken en opstellen van een 'samenwerkingsprotocol' voor de klasgroepen en de school,....

● ● ● Klas-in-de-etalage

In de inkomhall is een etalagehoek. Elke maand wordt de hoek door een andere klasgroep ingericht. De jongeren tonen waar ze mee bezig zijn/waren. Soms zijn dit eindproducten van een project, een filmpje van de jongeren aan het werk, een digitaal fotoverslag van de GWP, De hoek kan ook over buitenschoolse interesses van de jongeren gaan. De hoek is gelegen in een centrale plaats waar leerkrachten, jongeren en ouders regelmatig komen. Vlak ernaast hangt het aankondigingbord met het weekmenu, de activiteitenkalender, verslagen van het oudercomité en de leerlingenraad, foto's van het sinterklaasfeest,...

● ● ● Nieuwe leerlingen

Bij de overgang van de lagere school naar de eerste graad krijgt iedere leerling een peter of meter uit het tweede jaar. Peters en meters geven de nieuwe leerlingen een rondleiding door de school, bemiddelen bij pesten, staan open voor vragen ook op andere momenten van het schooljaar, ... Voor nieuwe leerlingen in andere leerjaren stelt elke klasgroep een onthaalplan op.

● ● ● Ehbo-verantwoordelijke ...

Op school of in de buurt van de school lopen er tijdens de vrije uren en na schooltijd verschillende vormingen voor EHBO-verantwoordelijke, monitor voor speelpleinwerking, conflicthantering, muzisch-creatief werken, drama, muziek, skaten,... De school zet er haar leerlingen actief toe aan om minstens elke twee jaar op zo'n aanbod in te gaan, ook op financieel vlak. Leerlingen krijgen er de gelegenheid

om ook op school een aantal van de competenties die ze leerden actief in te zetten. Ofwel voor de medeleerlingen in de secundaire school ofwel in de nabij gelegen basisscholen, jeugwerking,....

● ● ● **Meer ideeën**

Spellenboeken van het 'Centrum voor Informatieve Spelen', Leefsleutels, lokale jeugddienst,...

Bronnenkaart 13: Ouders participeren: ‘Niemand doet alles, iedereen doet iets’

Ouders kunnen op uiteenlopende manieren participeren aan het leven op school. We zetten er enkele op een rij. Wissel uit binnen je team of scholengroep en je kan de lijst naar believen aanvullen.

1. Informeren, formeel en informeel

● ● ● Klas

Nakijken en ondertekenen van de schoolagenda; Projectthema's in de gang/hall, op de website en in de agenda op een ludieke manier zichtbaar maken; Een ouderavond voor de ouders van je klasgroep; Een info-avond/brieven om ouders uit te nodigen mee te werken aan een uitstap met de klas, een klasactiviteit, het organiseren van een project of een nieuw thema ; Peter-meterschap voor nieuwe ouders: een andere ouder is de contactpersoon; ...

● ● ● School

Een nieuwsbrief/schoolkrant verspreiden, met bijdragen van leerlingen, ouders, leerkrachten, ... (ook familienieuws over leerkrachten en leerlingen); Een website voor de school, met interactiemogelijkheden en blog; Briefjes voor ouders: leesbaar, begrijpbaar, met visuele elementen en/of pictogrammen; Schoolkalender met belangrijkste activiteiten en verlofdagen; Infobord of –zuil aan de ingang van de school en op de website met foto's van leerlingen in actie, personeel, activiteiten, afspraken voor leerlingen, leerkrachten, ouders; ...

Intakegesprek en rondleiding bij inschrijving: elk personeelslid is op de hoogte wat er aan bod komt; Een informatieve, interactieve ouderavond (per school/vestigingsplaats/klas); Het schoolreglement toelichten/bespreken met ouders; Vader- en moedergroepen (i.s.m. brugfiguur, zorgcoördinator, directie) met een mengeling van informatieve, interactieve en ontspannende momenten,...

Een info-avond over de GWP, over projecten die op stapel staan; Oudercafé: vast lokaal waar ouders kunnen praten en zelf voor koffie zorgen. De directeur en leerkrachten springen er regelmatig binnen; ...

● ● ● Kind

Individueel oudergesprek; Briefjes voor ouders: leesbaar, begrijpbaar, met visuele elementen, en/of pictogrammen; Uitnodigen via SMS of e-mail; huisbezoeken door de klastitularis bij de leerlingen van zijn/haar klas; Overlegmoment (thuis of op school) bij problemen met een leerling, in samenwerking met de leerlingbegeleider; Een zituur voor klastitularis, leerlingbegeleider en CLB-medewerker; ...

2. Actieve betrokkenheid: méémaken – meemáken

● ● ● Klas

Een open klasdag; Toonmomenten bij de afronding van een thema of project; Begeleiden bij een uitstap, zorgen voor vervoer van leerlingen en bagage; Een onthaaldag voor nieuwe leerlingen en ouders; Een receptie op het einde van een graad voor leerlingen, ouders en leerkrachten; Een open klasdag met een doorschuifstelsel; Tijdens een projectweek: ouders hebben een actieve inbreng, begeleiden een groepje leerlingen; Atelierwerking verschillende keren per schooljaar: leerkrachten, ouders en leerlingen begeleiden de ateliers, na afloop is er een toonmoment; Een fotoboek maken over de klas of een bepaalde activiteit; Beroepenbeurs: ouders en ex-leerlingen komen vertellen over hun beroep; Telefoonketen: een systeem waarbij ouders elkaar telefonisch een dringende mededeling doorgeven; Klasouders/contactouders: enkele ouders nemen enkele (praktische) taken op samen met de klastitularis. Deze klasouders zijn ook de contactpersoon tussen andere ouders van de klasgroep en de klastitularis;...

● ● ● **School**

Hulp bij het feesten: organiseren, voorbereiden, klaarzetten, koken, bestellen, muziek spelen, opruimen, geluidsversterking, streekgerechten maken, kinderanimatie, evalueren, ...; Organiseren van een vrijetijdsbeurs/kerstmarkt/eindejaarsmarkt/... voor en door ouders, eventueel i.s.m. schoolopbouwwerk, organisaties en sponsors uit de buurt; Quiz op school: verschillende ouders vormen samen een quizgroep, zodat ouders elkaar beter leren kennen en het oudernetwerk kan groeien; Geletterde mensen: leerkrachten, jongeren en ouders lezen voor, ook uit boeken in andere talen; Geletterde mensen in de buurt: leerlingen lezen voor bij oudere mensen uit de buurt; Ontbijt op school; Hulp bij ICT; middagtoezicht en mogelijk ander toezicht; Contactpersoon (vertaler) voor anderstalige nieuwkomers; Vertalen van brieven; Lid overlegorgaan;...

Bronnenkaart 14: Leerlingen en ouders bevragen: enkele methodieken⁸

Een **leerlingenraad, schoolraad, participatieraad, klasvergadering** enzovoort zijn sterke formele structuren om invloed uit te oefenen. Ze vragen echter een grote motivatie en inzet en een aantal vaardigheden. Een mogelijke valkuil is dat steeds dezelfde, communicatief sterke leerlingen en ouders, aan bod komen en sommige groepen die daar zwakker in staan uit de boot vallen. Enkele alternatieven:

Een **klankbordgroep** is een gestructureerde manier om leerlingen, ouders en/of leerkrachten adviezen te laten geven op voorstellen vanuit de school. De uiteindelijke beslissing blijft bij de directeur liggen. Directeur en enkele leerkrachten hebben bijvoorbeeld een idee, maar willen dit voorleggen aan anderen op school. Er wordt zorgvuldig nagedacht over wie voor deze groep wordt uitgenodigd. Doel kan zijn een staalkaart van de leerlingenpopulatie samen te brengen. De leden van de klankbordgroep geven hun mening over het probleem en de voorgestelde oplossing. Op basis daarvan beslist de directeur of werkt hij/zij een alternatief uit dat eventueel weer voorgelegd kan worden. Bijvoorbeeld: 'Wat is jullie mening over ons voorstel tot gezondheidbeleid op school?'

In **gemengde werkgroepen** – samengesteld uit uiteenlopende partners: al naar gelang leerkrachten, leerlingen, ouders, directeur,... - worden meestal nieuwe plannen gemaakt. Iedereen kan initiatief nemen en beslissingen worden gezamenlijk genomen. Een gemengde werkgroep werkt binnen een duidelijk afgebakende opdracht, een mandaat vanuit de school. Bijvoorbeeld: 'Hoe organiseren we een geslaagde projectdag op onze school?'

Een **verbetergroep** vertrekt bij een probleemsituatie. Eerste stap is om te onderzoeken in welke mate het probleem gemeenschappelijk is voor iedereen op school. De tweede stap is om samen naar oplossingen te zoeken. De beslissing kan gezamenlijk genomen worden of door de schoolleiding. Verbetergroepen zijn vooral geschikt om mee te werken aan bijstellingen wanneer zich een aantal knelpunten aandienen. Bijvoorbeeld: 'Hoe richten we onze speelplaats in?', 'Hoe kunnen we onze refter aantrekkelijker maken?'

Een **praatlunch** is een uitgesproken informele vorm. Er wordt in de eerste plaats informatie uitgewisseld en naar elkaars beleving geluisterd. Of je nu verkozen wordt of uitgenodigd door de directeur, naar een 'praatlunch' kom je op vrijwillige basis. Deze participatievorm laat toe als directeur om met heel verschillende leerlingen rond de tafel te gaan en op de hoogte te blijven van hun belevingen en ervaringen. Leerlingen worden hier sterk in hun eigenheid erkend. 'Praatlunchen' dragen in de eerste plaats bij tot het onderhouden van een participatieklimaat op school. Dit is een erg geschikte vorm om in moeilijke omstandigheden te starten of als aanvulling op andere vormen van leerlingen- of ouderparticipatie.

Via **kringgesprekken** in de klas kunnen bijvoorbeeld de omgangsregels in de klas opgesteld worden. Leerlingen en leerkrachten delen hierdoor de verantwoordelijkheid voor de sfeer in de klas. Op elk moment kunnen leden van de klas naar hun gezamenlijk gemaakte afspraken verwijzen. Sommige regels worden tijdelijk uitgeprobeerd en samen geëvalueerd.

Het **groene envelopmoment** is een aanrader als de school een thema wil bespreken met iedereen op school. Bij deze methodiek bespreekt iedereen op hetzelfde moment hetzelfde onderwerp: de leerlingen in de klas, het secretariaat, refterpersoneel, ... De school, bijvoorbeeld de directeur samen met enkele leerkrachten en leerlingen, stelt i.v.m. het thema dat ze wil bespreken, een vraag of stelling op die ze aan iedereen zal voorleggen. Ze stopt die stelling in groene enveloppen, en hangt er één op in alle klassen. De stelling wordt dan in elke klas of groep besproken. Na afloop noteert elke klas of groep zijn antwoord op de stelling en bezorgt het 'terug aan afzender'. De school houdt bij haar beslissing rekening met de verschillende antwoorden. Uiteraard laat ze daarna weten hoe ze dat heeft gedaan.

Meer ideeën en voorbeelden in Oprechte deelneming. Werkmap leerlingenparticipatie voor de basisschool. Uitgegeven door het Kinderrechtencommissariaat en Steunpunt Leerlingenparticipatie (2004).

⁸ Uit Kinderrechtencommissariaat en Steunpunt Leerlingenparticipatie (2004). Oprechte deelneming. Werkmap leerlingenparticipatie voor de basisschool. Kinderrechtencommissariaat, Brussel.

Bronnenkaart 15: Leerlingen bevragen: enkele methodieken voor de leerlingenraad⁹

● ● ● De tafel

Wil je met je leerlingenraad ideeën en voorstellen verzamelen? Zet een oude caravan, tent of, als je 't eenvoudig wil houden, een tafel op de speelplaats, bevolk die met enkele enthousiastelingen van de leerlingenraad, en ontvang er de leerlingen van de school met open armen. Onderwerp hen aan een vragenlijst over de school, ga op zoek naar hun diepste verlangens voor en vragen over de school, en vertel hen en passant waar de rakkers van de leerlingenraad eigenlijk mee bezig zijn. Je keert gegarandeerd met een boel frisse ideeën naar de leerlingenraad terug.

● ● ● Een open forum (schoolgesprek)

Het is de moeite waard als je als school of leerlingenraad een paar keer per schooljaar een open forum organiseert. Iedereen wordt uitgenodigd voor een groot open gesprek met ook leerkrachten en directie erbij. Dat kan tijdens de middagpauze, maar eventueel ook tijdens de uren. Er wordt dan tijd gemaakt om iedereen te informeren over veranderingen of plannen voor de school, om reacties en suggesties te vragen, van gedachten te wisselen over een bepaald schoolthema, of mensen zelf vragen te laten stellen en voorstellen te laten doen. Opgelet! Dit vraagt een goede organisatie: zorg dat iedereen op de hoogte wordt gebracht; stel vooraf een agenda op, maak vooraf afspraken over de manier waarop het gesprek zal verlopen en zal worden geleid; bereid ook voor hoe de deelnemers later zullen worden geïnformeerd over de resultaten van het gesprek.

● ● ● Fotoreportage

Wat zijn voor leerlingen leuke en minder leuke situaties of plaatsen op school? Laat je (mede)leerlingen ze fotograferen en je komt het zo te weten. Verdeel hen in groepjes, geef hen een fototoestel en de opdracht om die plaatsen of situaties te fotograferen die volgens hen beter kunnen of die ze net heel fijn en goed vinden. Leerlingen kunnen een situatie (bijvoorbeeld in de refter, op het secretariaat, aan de schoolpoort, ...) uitbeelden en daar dan een kiekje van nemen. Nadien bespreek je samen de foto's. Zo kan je concrete veranderingen die (mede)leerlingen in gedachte hebben, in kaart brengen en ermee aan de slag gaan.

● ● ● Een babbelbox

Wil je over een bepaald thema de mening kennen van je (mede)leerlingen, leerkrachten en andere mensen op jouw school? Wel, zet weer je tentje op, duw er een zetel in, en plaats er een videocamera voor. Laat de mensen zich in de zetel nestelen en hun gedacht zeggen voor het oog van de camera. Kijk ernaar tijdens de leerlingenraad, probeer de algemene teneur samen te vatten in een paar krachtlijnen, en op basis daarvan tot een onderbouwd besluit te komen.

● ● ● Een enquête

Een veel gebruikte methode om naar de voorstellen te peilen bij leerlingen is een enquête. Maar opgelet! Het vraagt heel wat tijd om de ingevulde enquêtes te verwerken; probeer je (mede)leerlingen niet om de haverklap een enquête te presenteren

● ● ● Twee bedenkingen:

- Laat nadien steeds aan iedereen weten wat het resultaat was en wat je ermee gaat doen!
- Het voordeel van deze methodieken is dat leerlingen/jongeren niet als vertegenwoordiger moeten op te treden, een competentie die ook voor veel volwassenen niet vanzelfsprekend is. Maar Daartegenover staat dat de reële invloed van de leerlingen beperkt blijft. Hoe sterker er een overlegcultuur in de klassen ontwikkeld is, hoe groter het participatieve effect wordt van de klasoverstijgende momenten.

⁹ Enkele ideeën uit <http://www.vsknet.be>

Meer ideeën en informatie over deze methodieken vind je in 'Oprechte deelneming'. Werkmap leerlingenparticipatie voor de basisschool. Uitgegeven door het Kinderrechtencommissariaat in samenwerking met Steunpunt Leerlingenparticipatie en op de website van de Vlaamse Scholierenkoepel, www.vsk.be.

Bronnenkaart 16: Evaluatiebeleid op school en in de klas¹⁰

Een evaluatiebeleid op school kan verschillende vormen aannemen en over zeer uiteenlopende inhoud en gaan. Diverse mensen op school kunnen erbij betrokken worden. Een voorbeeld uit een schoolpraktijk en een tip voor in de klas.

● ● ● Op school - iedereen evalueert mee

Een directeur vertelt: 'We hebben **drie uitgangspunten** voor ons evaluatiebeleid. (1) Iedereen én alles van de werking van de werking wordt geëvalueerd. (2) Iedereen evalueert elkaar. (3) De vormen van evaluatie die we hanteren zijn divers. Zo krijgen we steeds verschillende perspectieven op de gehele werking en op elkaars functioneren.

(1) Iedereen en alles van de werking wordt geëvalueerd. Twee keer per jaar is er een evaluatie van documentatiecentrum, beurtrollen, secretariaat, ICT-beleid, klasgroepen, hygiëne en veiligheid, sfeer en samenzijn, keuken, bouwteam, stuurgroep, vakgroepwerkingen, thematische groepen, ... De bevindingen worden voorgesteld op twee gezamenlijke bijeenkomsten van leerkrachten, leerlingen en ouders.

De evaluaties van de leerlingen komen in de verslagenmap. Het verslag van en over een leerling belicht verschillende aspecten: cognitieve, lichamelijke, sociale, emotionele, ... maar ook werkhouding en leeringesteldheid.

Ouders en begeleiders worden niet als persoon geëvalueerd, maar binnen hun werk- en/of klasgroep.

(2) De leerlingen worden in hun klasgroep geëvalueerd door zichzelf, door de leerkrachten van hun klas en door hun klasgenoten. Leerkrachten houden eerst een zelfevaluatie en daarna een evaluatie met de leerkrachten van dezelfde klas en met de leerkrachten van dezelfde vakgroep. Vervolgens worden deze evaluaties op het team gebracht.

(3) Er zijn vragenlijsten op vlak van werkhoudingen en leeringesteldheid die door de leerlingen en de ouders gebruikt worden, enquêteformulieren voor de ouders, open gesprekken, zelfevaluatie en peerevaluatie na groepswork door de leerlingen etc.

● ● ● In de klas

Het is voor leerlingen niet evident om in een leerlingenraad te participeren aan beleidsmatige aspecten van een schoolgebeuren. Het vergt heel wat competentie, niet in het minst op vlak van leervermogen en communicatie. Leerkrachten kunnen leerlingen deze competenties helpen verwerven door hen op een kleinschaliger niveau, in klasverband bijvoorbeeld, regelmatig verantwoordelijkheid te laten opnemen.

Laat de leerlingen zelf **criteria voor evaluatie** opstellen. Dat kan door leerlingen vooraleer je hen evalueert (of voor ze zichzelf of elkaar gaan evalueren) te laten meedenken aan welke criteria een proef, een presentatie, een werkstuk, een stageverslag... moet voldoen om goed te worden bevonden.

Deze manier van werken heeft bijkomende voordelen. Door leerlingen actiever te betrekken, zorg je voor meer engagement in het leerproces, wat dan weer het leerrendement positief beïnvloedt. Daarnaast worden leren leren, kritisch denken en doelgerichtheid erdoor gestimuleerd.

Een mogelijke werkwijze voor een participatieve evaluatie van presentaties:

1. Elke leerling denkt kort na over de criteria waaraan een goede presentatie moet voldoen. Je kunt hen helpen aan de hand van een aantal hulpvragen. Of je toont hen een aantal modelpresentaties waaruit ze de criteria moeten afleiden.
2. De leerlingen gaan per twee zitten, vergelijken wat ze gevonden hebben en vullen elkaar aan waar nodig.
3. De antwoorden van de duo's worden aan het bord gebracht.
4. Samen met de leerlingen cluster je de criteria aan het bord.
5. Je verwerkt de clusters tot een checklist. Je kunt samen met de leerlingen bepalen of er criteria zijn die zwaarder doorwegen dan andere bij de beoordeling of evaluatie.
6. Naderhand gebruik je de checklist om de presentaties van de leerlingen te beoordelen.

¹⁰ Zie www.steunpuntdiversiteitenleren.be en www.steunpuntgok.be.

Dit is één voorbeeld. Er zijn nog veel andere mogelijkheden om leerlingen tijdens de les meer te laten participeren. Overleg eens met je collega's. Pas met het team de hierboven beschreven werkwijze toe op 'hoe maken we onze lessen participatiever?' Je gaat zeker en vast naar huis met een schitterende checklist om je lessen participatiever te maken.

Bronnenkaart 17: Kijk eens over het muurtje! ¹¹

Wil je met de leerlingenraad, leerkrachten of een paar andere enthousiastelingen op school een activiteit organiseren voor anderen, of een hardnekkig probleem eindelijk eens aanpakken, dan kan het interessant zijn om eens over het muurtje van de school te kijken.

Vaak beschik je niet zomaar over de informatie, knowhow of de middelen om van een project een succes te maken. Die hebben organisaties buiten je school vaak wel. Er bestaan heel wat organisaties die op een bepaald vlak heel gespecialiseerd zijn in cultuur voor kinderen, milieu op school, communicatie, internationale projecten,.... Ze kunnen je helpen met informatie, materiaal, organisatie. Je kunt ze gewoon om raad vragen, maar je kan ze eventueel ook actief betrekken bij de organisatie van een project.

Dat heeft immers nog andere voordelen:

- de kinderen van je school maken kennis met een andere organisatie, en een interessante andere manier van werken misschien.
- je hoeft niet alleen aan alles te denken en alles zelf te organiseren,
- je project krijgt meer uitstraling.
- organisaties zetten vaak ook op eigen initiatief boeiende projecten naar scholen en scholieren op, waar je dan zomaar op kan inschrijven en aan kan meedoen. Let erop en je komt interessante initiatieven tegen voor jezelf, je medeleerlingen en je school. Het loont de moeite.

Hieronder suggereren we een aantal partners waar je kan aankloppen met een vraag voor informatie, ondersteuning of samenwerking. Uiteraard zijn er nog vele andere, maar hier we zetten er enkele op een rijtje waarvan we denken dat ze je alleszins het een en ander te bieden hebben.

●●● Partners in crime: dicht bij huis of lange afstandsrelatie...

Soms ligt dicht bij huis, in het **'sociaal netwerk'** van medeleerkrachten en leerlingen, wat je zoekt. Vraag aan je leerlingen of zij hun voetbaltrainer willen uitnodigen om te scheidsrechteren op het tornooi van de leerlingenraad. Leen de barbecuetonnen van het buurtfeest voor de zomerbarbecue op het feest van de leerlingenraad. Of laat de overbuurman van de school vertellen over zijn slangenzameling.

Met andere partners is de relatie misschien net iets minder 'close'. Toch kan je ze gemakkelijk aanspreken, of liever: kunnen de léerlingen hen zelf aanspreken omdat ze **'in de buurt'** zijn. Wat dacht je van:

- een debat op de speelplaats over 'Gezondheid op school', met de voorzitter van de *gemeentelijke jeugdraad* als moderator? Informeer bij je gemeente of leerlingen ook als leerlingenraad lid kan worden van de jeugdraad.
- een beamer voor de filmavond, een groepsbindend spel voor de leerlingen van bepaalde klas, info over speelpleinwerking in de gemeente, ... en dat allemaal via de *gemeentelijke jeugddienst*?
- een maquette van de schoolcampus, gemaakt door de kinderen in samenwerking met ouders? Met die maquette vertellen de leerlingen op de opendeurdag hoe het er op school voor de leerlingen aan toe gaat: waar worden de rijen gevormd, zijn de leukste praktijklessen, gaat de speelplaatsshapping door, ligt het streng secretariaat, wordt er buiten gegeten bij mooi weer,...?
- een presentator voor het free podium, een sneltapcursus voor de vrijwilligers op de discofuif van de derde graad? Misschien vind je de juiste persoon hiervoor wel in het *jeugdhuis*....
- enkele leiders van de *jeugdbeweging* die massaspelen begeleiden tijdens de Dag van de leerlingen? Zo heb je een toffe activiteit én leren de leerlingen de jeugdbeweging kennen: een win-situatie dus!
- die saaie schoolmuur herschilderen kan misschien wel onder begeleiding van de *Dienst Kunsten* van je gemeente.

Tot slot nog enkele nuttige **'verre partners'** op een rijtje. Haal ze naar je school of laat de leerlingen hun info van het net plukken:

- Vragen staat vrij! Met algemene vragen over school (schoolvakanties, studietoelagen, adressen van scholen, ...) kan je terecht bij de infolijn van het *Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap* of www.ond.vlaanderen.be/infolijn. Specifieke vragen over de positie als leerling op school bij *Steunpunt ouders en leerlingen*.
- In Maks! kunnen alle scholieren elke maand hun ei kwijt, maar ook allerlei gewone en minder gewone verhalen, ideeën, tips,

11 Bron: www.vknet.be

- Schrijf samen met de leerlingen van de leerlingenraad een DynaMo² project uit.
- [Www.jongereninformatie.be](http://www.jongereninformatie.be): jeugddienst In petto bezorgt alle info over centen, seks, samenwonen, ... Vraag hun tiener- en jongerengids aan en gebruik ze om je leerlingen te informeren!
- VSK! De Vlaamse Scholierenkoepel vormt en ondersteunt leerlingenraden. Actieve leerlingenraders kunnen ook hun mening kwijt over onderwijsthema's in de Algemene Vergadering (AV) van VSK. Check www.vsknet.be.

Bronnenkaart 18: ‘Leerlingbegeleiding door leerkrachten en leerlingen samen?’¹²

Sinds de eerstelijnszorg van het CLB naar de school is verhuisd, bekommeren scholen zich meer om leerlingbegeleiding. Hoe gaan ze hierbij te werk? Een verkenningstocht.

● ● ● Leerlingen in de klassenraad

«Ach, de leerlingbegeleider? Is dat niet die man die wekelijks vier uur vrij krijgt om koffie te drinken en praatjes te slaan in de leraarskamer?» Dat soort reacties komt wel vaker voor, als zorgverbreding op school nog onvoldoende is ingebed. En zeker als het team er onderling niet genoeg over communiceert. Belangrijk is om naast de leerlingbegeleiders ook de klasleerkrachten meer te betrekken bij aandacht hebben voor alle aspecten bij alle leerlingen.

Maar ook de leerlingen zelf kunnen hierbij betrokken worden.

In een bepaalde secundaire school nemen de zevendejaars samen met hun leerkrachten deel aan de klassenraad. De school wilde volwassener omgaan met hen. Drie keer per jaar zitten zij met hun leerkrachten samen. De klasleerkracht deelt een kopie van hun cijfers uit. Elke leerling komt aan het woord. Hij geeft zelf commentaar bij zijn resultaten, hoe hij zich voelt in de klas, of er problemen zijn met stages enz. Er volgt een gesprek, afspraken worden gemaakt, problemen uitgepraat. In het begin kwam dit voor de leerkrachten erg bedreigend over, maar nu zijn ze enthousiast. En de leerlingen appreciëren deze openheid, aanvaarden makkelijker eventuele sancties. Ze komen er allemaal op af. Er zijn ook minder misverstanden tussen school en ouders.



«Natuurlijk stoppen we niet alle leerlingen met problemen in één klas.»

● ● ● Stewards

En waarom de leerlingen zelf niet mee laten begeleiden? In een andere school worden in elke klas van het tweede beroepsvoorbereidend jaar stewards aangesteld. Dat zijn leerlingen die rust en kalmte moeten brengen in de klas. Ze zoeken mee naar oplossingen voor problemen, helpen de leerkrachten in een rustiger klimaat les te geven en komen op voor de belangen van hun klas. «Een nieuw en broodnodig idee», verklaart de coördinator. «Nochtans zit zorgverbreding al enkele jaren ingebed in de organisatie van onze school. Vier leerkrachten zijn er halftijds voor aangesteld. Stuurgroepen met leraars denken de aanpak uit en sturen ze bij, actiegroepen werken ermee. Vrijwillig allemaal. We passen een strategie toe van intensieve begeleiding, volgkaarten en contracten. Allemaal goed uitgewerkt, maar voor de leerlingen van het beroepsvoorbereidend jaar, 13- en 14-jarigen, werkte het niet.

Zowel binnen het klasgebeuren als op de speelplaats zijn deze 13- of 14-jarigen een probleemgroep. De (negatieve) groepsdruk is zo groot dat sommige leerlingen zich als individu moeilijk kunnen handhaven. Dat uit zich in de rust in de klas verstoren, weinig of geen leer- en werkattitude, provocaties, grof taalgebruik, ... Op de speelplaats is er veel agressie, weinig sportief gedrag, pesten, duwen en trekken, ... Vaak zien de leerkrachten geen andere mogelijkheid dan straffen.

Dit leidde tot het werken met stewards. In oktober komt de leerlingenbegeleider het project toelichten in de klas. Per klas nemen twee leerlingen vrijwillig de taak op zich om te zorgen voor een positieve sfeer in de klas. Elke klas kiest twee stewards voor een periode van drie maanden. Ze vertegenwoordigen hun groep bij leraren en directie. Bij conflicten tussen leerlingen proberen ze te bemiddelen of ze zoeken hulp.

De stewards vervangen geen enkel bestaand systeem van leerlingenbegeleiding: ze zijn een extra,

¹² Naar Klasse voor Leerkrachten 123, maart 2002.

een nieuw vangnet voor problemen. Als we hen de kans geven om zich van hun beste kant te tonen, zijn onze leerlingen vaak verrassend veel sterker dan we denken. Natuurlijk maken ze fouten! Dit is nieuw voor hen en ze moeten nog alles leren. Daarover gaat het precies: een school is er om te leren, ook andere dingen dan leerstof. Het is een unieke kans om te leren hoe je persoonlijk en sociaal vaardiger wordt. De stewards komen elke week samen met de leerlingenbegeleider om hun aanpak en problemen te bespreken.

Ook voor de leraren is het project een leerschool. Ze hebben het er vaak moeilijk mee dat de 'stoutste' leerlingen tot steward worden verkozen. Maar als een haantje-de-voorste tot steward verkozen wordt, is de kans groter dat de medeleerlingen het gezag van de steward zullen accepteren. Die slaagt er dan soms in om een ordeverstoorder in de klas tot rust te brengen met de simpele opmerking 'Ga je nu eens zwijgen?'

Meer ideeën: zie www.klasse.be.

Bronnenkaart 19: ‘Werkafspraken maken in de klas’¹³

● ● ● Samen klas maken

Om de samenwerking in een klas geolied te laten verlopen, nemen we als leraar een hele reeks beslissingen over de manier waarop we het ‘werken’ met jongeren willen laten verlopen.

Concreet gaat het om vragen als: hoe de klasopstelling er moet uitzien; wie op welke plaats moet/kan zitten; hoe je wil dat leerlingen zich klaarmaken voor het lesbegin; op welke wijze en wanneer er hulp/aandacht kan gevraagd worden, en aan wie; of er mag gepraat worden of niet; welke regels gelden bij afwerken en afgeven van huiswerkopdrachten; welke regeling(en) gelden bij toetsafnames;...

Voor sommige van deze regels bestaan er richtlijnen die gelden over de klassen heen. In vele andere keuzes worden leraren vrij gelaten.

Zo’n werksysteem gaat vaak uit van wat we als leraar nodig hebben om optimaal met de jongeren te kunnen werken. Vaak zijn de werkregels die we als leraar meegeven antwoorden op vragen die zich nog niet stellen. Jongeren vragen zich dan af wat de betekenis er van is, en ervaren dit als vervelend en niet significant.

In de praktijk blijkt vaak dat hoe meer de regels door de leraar ‘afgesproken’ worden, hoe groter zijn/haar ordehandhavende functie wordt. Nochtans dromen we als leerkracht allemaal van klasgroepen die actief, ordelijk en prettig blijven doorwerken óók wanneer wij de klas de rug toedraaien, of even het lokaal uit moeten.

Wanneer leerlingen zélf invloed kunnen uitoefenen op de werkafspraken, vergroot hun gevoel van ‘eigenaarschap, én de bereidheid om zich aan de afspraken te houden. Het opstellen van werkafspraken is dan ook een uitstekende gelegenheid om vorm te geven aan participatief onderwijs.

● ● ● De participatiemogelijkheden zijn deel van een continuüm.

Ze kunnen zo opengetrokken worden dat jongeren steeds meer aangesproken worden op hun verantwoordelijkheidsgevoel en dat ze de kansen kunnen grijpen om adviezen te geven, mee beslissingen te nemen of initiatieven te nemen. Schematisch voorgesteld:

| De leraar beslist | De leraar beslist nà advies van de jongeren | Samen beslissen nà overleg | Jongeren beslissen nà advies van de leraar | Jongeren beslissen autonoom |
|-------------------|---|-------------------------------|---|-----------------------------------|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

Een voorbeeld: ‘Wat doen de leerlingen wanneer ze een taak af hebben?’

- Je kunt als leraar zélf bepalen wat er moet gedaan worden wanneer een bepaalde taak/opdracht ‘af’ is
- óf je kan een drietal keuzemogelijkheden aanbieden waarbij jongeren steeds weer kunnen op teruggrijpen
- óf je kan de kwestie aansnijden in een klasgesprek en hen om suggesties vragen naar voor hen zinvolle invullingen voor de vrijgekomen tijd. Bij deze laatste suggestie kan je dan opnieuw kiezen om de definitieve beslissing in eigen handen te houden, of ook daar de jongeren bij te betrekken.

● ● ● Tijd

Het werkt bijvoorbeeld goed om aan te kondigen dat een bepaalde werkregel – die door de leerkracht opgelegd wordt – slechts voor een bepaalde periode geldt, maar dat aan de jongeren op het einde van dié periode zal gevraagd worden in welke mate de regel hielp bij het prettig en efficiënt samenwerken.

¹³ Naar Kimpe, Frie. Onuitgegeven typescript.

Dat een regel niet per definitie voor 'eeuwig' geldt, sluit beter aan bij het tijdsperspectief van jongeren. Bovendien verhoogt hun betrokkenheid wanneer ze te horen krijgen dat ze zélf invloed zullen kunnen uitoefenen op het continueren van zo'n regel, dan wel op het bijsturen en verbeteren er van.

Leraren kunnen ook het moment kiezen waarop ze jongeren willen betrekken:

| Voorbeelden: | Bij het <u>bepalen</u> van een werkafpraak | Bij het <u>opvolgen</u> van een werkafpraak | Bij het <u>bijsturen</u> van een werkafpraak |
|---|--|--|---|
| Wat doen we bij afwezigheden van een mede-leerling? | Jongeren doen voorstellen | | |
| Waar gaan we op letten wanneer we in groep samenwerken? | | Er worden een paar jongeren aangeduid als 'bewakers' van de afgesproken gespreksregels | |
| Het uitproberen van een nieuwe didactische werkvorm | | | Jongeren worden gevraagd naar de sterktes/zwaktes ervan |
| Andere ... | | | |

Bronnenkaart 20: De 6-proef voor een sterk schoolreglement¹⁴.

Het schoolreglement wordt al eens besproken onder de leerlingen op de speelplaats of overgeschreven als tegenprestatie omdat het één en ander niet volgens de regels is verlopen.

Maar waarom niet eens **overleggen** over hoe leerlingen het schoolreglement zien? De Vlaamse Scholierenkoepel biedt zes onderwerpen – met bijhorende stellingen, vragen, .. – die dit in goede banen kunnen leiden. Wanneer je weet hoe je (mede)leerlingen over de thema's denken, kun je werken aan een sterk schoolreglement op school.

Let op! Deze 6-proef zegt NIET wat een sterk schoolreglement is. Wat dit is, wordt in samenwerking met de betrokkenen bepaald, want iedere school is anders. Hier vind je inspiratie om overleg over je schoolreglement te ondersteunen.

1. Duidelijk en eenvoudig.
2. Maken regels je ongemakkelijk, hou ze strikt en redelijk
3. Voor de buik, verteerbaar taalgebruik
4. Gezonde fixatie op argumentatie
5. Geen beleg maar overleg.
6. Wees geen brok frustratie, verzorg voldoende informatie

1. Duidelijk en eenvoudig

De richtlijnen in een schoolreglement moeten duidelijk zijn. Het reglement moet een antwoord bieden op vragen als: wat, hoe, en wie moet precies wat, hoe, en met wie in een bepaalde situatie? Wat moet ik doen om dit of dat te verkrijgen? Wie verleent mij gepaste begeleiding? Wat zijn afspraken rond.. ? Speciale situaties vragen om flexibel een schoolreglement. Niet te strikte regels, om zo situatie per situatie te kunnen bekijken. ...

2. Maken regels je ongemakkelijk, hou ze strikt en redelijk

Leerlingen hechten belang aan duidelijke regels en preventieve acties op school, zeker als ze zich daardoor veiliger voelen. Daarom moet een teveel aan regels worden vermeden, maar moet er consequent opgetreden wordt t.a.v. probleemgedrag zoals geweld en druggebruik.

Ga steeds op zoek naar de juiste verhouding tussen regels en vrijheid. Enkele goede afspraken samen met de nodige vrijheid zorgt er voor dat mensen zich beter aan de afspraken houden. Wanneer er te veel regels zijn, worden ze te vaak overtreden.

3. Voor de buik, verteerbaar taalgebruik

Een schoolreglement is beter niet moeilijk leesbaar, te uitgebreid, saai etc. Het schoolreglement is best geschreven in een eenvoudige stijl, moeilijke constructies en woorden worden zo veel mogelijk vermeden zodat scholieren en hun ouders het schoolreglement 'verstaanbaar' vinden. Beperk de grootte van het reglement. Sommige scholen hebben een korte en een uitgebreide geargumenteerde versie.

Tip: betrek je leerlingen bij het uitschrijven van je schoolreglement.

4. Gezonde fixatie op argumentatie

Een goede motivatie bij bepaalde onderdelen van het schoolreglement maakt het voor leerlingen eenvoudiger om zich daaraan te houden. Regels zijn makkelijker te begrijpen, motiveerbaar, verstaanbaar, en duidelijk. Bijvoorbeeld: 'vorig jaar was er vanuit de leerlingen vraag naar een cola- en koekjesautomaat. Dat werd afgewezen. Toen de directie toonde wat voor een afvalberg dat veroorzaakte en uitlegde dat zoiets juist stimuleert om niet te ontbijten, konden wij daar inkomen. We ijveren nu voor drinkwaterkraantjes.'

¹⁴ www.vsknet.be

5. Geen beleg maar overleg

Leerlingen willen meer inspraak over leefregels (74 %), het schoolreglement (73 %) en kledij (64%). Maar er is nog werk aan de winkel voor er sprake is van echte participatie. Nochtans blijkt uit onderzoek (De Groof, Elchardus 2003) dat het een oplossing is voor veel problemen in onderwijs: in participatieve scholen komt meer motivatie en minder stress of probleemgedrag voor, zowel bij de leerlingen als bij de leerkrachten.

6. Wees geen brok frustratie, verzorg voldoende informatie

De school moet de leerlingen en ouders goed informeren over regels, afspraken en nieuwe beslissingen die de school neemt of moet volgen. Hiervoor moet meer gebeuren dan de formele handtekening bij de inschrijving van een leerling. Leerlingen en ouders willen bijvoorbeeld ook weten waar terecht kunnen met hun vragen. Bovendien moet er ook opening gelaten worden voor informatie vanwege leerlingen en ouders aan de school: waar en hoe kunnen ze zelf suggesties doen?

● ● ● Een leuke manier om dit thema te bespreken met de leerlingenraad...

Weet je wat er in het schoolreglement staat? Vind jij je terug in de inhoud van het schoolreglement? Wat vind je positief en negatief? Doorblader je schoolreglement, zoek goede, minder goede, grappige, sterke, etc. stukken en doe zelf voorstellen hoe het beter zou kunnen.

Meer informatie en ideeën: www.vsknet.be